

TERUG NAAR DE VERWONDERING

ds. B. Gijsbertsen

Inleiding

Gevraagd mee te doen in een serie over de 'krimpende kerk' was mijn eerste reactie dat ik daarvoor niet geschikt ben. Omdat ik met dat verschijnsel geen ervaring heb. De redactie vond dat ik dan toch zeker zou moeten schrijven 'bij gebrek aan ervaring'. Goed, een artikel dus bij gebrek aan ervaring.

Wat heet 'kerk'?

Waarom heb ik – hoewel bijna 25 jaar predikant - geen ervaring met een krimpende kerk? Een begin van een antwoord ligt bij Dietrich Bonhoeffer. Al jong was ik onder de indruk van zijn denken. En dat geldt ook zijn boekje 'Leven met elkander', een weerslag van zijn onderwijs aan beginnende predikanten. Al in mijn tweede gemeente organiseerde ik een cursus rond dat boek. In het eerste hoofdstuk van dat boek springt hij met de lezer direct in het diepe:

Het is voor de christen niet vanzelfsprekend, dat hij onder christenen mag leven. Jezus Christus zelf leefde temidden van zijn vijanden en tenslotte lieten al zijn discipelen Hem in de steek. Aan het kruis was Hij volkomen alleen, omgeven door boosdoeners en spotters. Daarvoor was Hij in de wereld gekomen: om vrede te brengen aan de vijanden van God. *Daarom behoort ook de christen niet te verkeren in de veilige beschutting van het kloosterleven, maar midden onder de vijanden. Dáár heeft hij zijn taak en zijn werk* (cursief B.G.). [D. Bonhoeffer, Leven met elkander, Boekencentrum 1981, 4^e druk, pag. 11]

Daarmee is de toon gezet. Wie in de navolging van Jezus wil leven, heeft zijn taak midden in de wereld en is daar in principe alleen. Elke ontmoeting met een mede-christen is vanuit die optiek dan ook een meevaller. Elke vorm van gemeenschap met een mede-christen is een genade die je te beurt valt.

Wie daarom tot op dit ogenblik een christelijk leven mag leiden tesamen met andere christenen, die moge Gods genade uit het diepst van zijn hart prijzen, God op zijn knieën danken en inzien: het is genade, niets dan genade, dat wij vandaag nog in gemeenschap met andere christenen mogen leven. [D. Bonhoeffer, a.w., pag. 13]

Van hieruit is mijn 'kerk-begrip' ontstaan: een ervaring van genade, gemeenschap. En deze gemeenschap is uiteraard niet gebonden aan grenzen als die van taal, nationaliteit of kerkgenootschap. Zij is ook niet gebonden aan de grenzen van het instituut kerk, laat staan aan de grenzen die modaliteiten binnen kerkgenootschappen trekken. Gevangen in vreemde kerken zijn christenen getroost gaan slapen, alleen maar omdat de verder onverstanebare celgenoot iets uitsprak als 'Jesu Christ'; daardoor herkend als een broeder of zuster in Christus.

Kerk als een ervaring

Wat Bonhoeffer schildert, maakt voor mij het woord 'kerk' tot een ervaring. Een gebeuren dat je zo maar, onverwacht, kan overkomen. Overal waar ik als christen een medechristen ontmoet.

Maar het reikt verder. Want het is helemaal niet zo dat ik in de wereld alleen maar vijanden tegenkom. Integendeel. Ik signaleer nog een andere genade: overal waar het met mensen tot een echte ontmoeting komt, ervaar ik iets van een 'delen van het beeld Gods' waarin wij allen

geschapen zijn. En in zulke echte ontmoetingen blijkt het zelfs niet van belang of mensen anders-gelovend of ook niet-gelovend zijn om iets van die gemeenschap te ervaren. Er is met veel mensen te spreken over wat ons leven is, wat ons drijft, wie God voor ons is. Dat gesprek vindt plaats ver buiten de kerkelijke structuren. Ontmoetingen met mensen die ‘de kerk’ (al lang) hadden verlaten. Of – even vaak – ontmoetingen met mensen die ooit door ‘de kerk’ waren afgeschreven. Of met mensen die van geen kerk weten. Zo verkeer ik als ‘kerk’ in de wereld. Zo verkeer ik als christen in de maatschappij. Met vreugde.

Kerk geen doel in zich

En dan raak ik direct aan iets waar ik grote moeite mee heb. Namelijk dat ik, als ik me daartegen niet krachtig verzet, door het instituut kerk wordt verslonden en de wereld uit het zicht verdwijnt. En soms helpt geen enkel verzet. Ik moet vergaderen, catechiseren, beleid maken, elk gemeentelid bezoeken, preken maken, administreren, conflicten oplossen, jongeren motiveren, zieken troosten enz. enz. Alle energie lijkt te moeten gaan in die gemeente die ik dien, in die modaliteit waartoe ik – of ik wil of niet – gerekend word, in het kerkgenootschap waarvan ik deel uitmaak. Dan moet ik meedenken over slinkende ledentallen, moeilijk verkrijgbare ambtsdragers, nieuwe strategieën, anderssoortige erediensten...

Dan voel ik de dreiging van een ‘burn-out’. Dan ben ik de beleving kwijt van het ‘in de wereld staan’. Dan merk ik om mij heen ook de vreugde niet meer over de ontmoeting met elkaar als medechristenen. De kerk wordt een bedrijf, en in dat bedrijf wordt zelfs geconcurrerd. En de instandhouding van het bedrijf lijkt doel op zichzelf te zijn. Maar het gaat toch om de kerk in de *wereld*? Daar onze taak te vervullen in navolging van Jezus?

Leven in verwondering

Wat ik, ook in de randstad, steeds heb geprobeerd mensen mee te geven, is de verwondering. De verwondering over het Woord in ons midden. En de verwondering over de ontmoeting met elkaar. En dat blijkt telkens inspirerend. Van daaruit bleken we ook telkens van zogenoemde nood een deugd te kunnen maken.

Wij zullen niet omkomen door een gebrek aan ambtsdragers of slinkende ledentallen. Dus geen paniek daarover. Maar een gebrek aan verwondering over wat de gemeente van Christus is, is fataal. Terug naar de verwondering dus, de beleving van de zichtbare gemeenschap als een genade.

Het ene gezin

Christenen zijn mensen die in principe *niets* met elkaar hebben. *Dat* ze desondanks iets met elkaar hebben, is alleen om Jezus’ wil, die hen aan elkaar geeft als broeders en als zusters. Die gave is er ook los van de dominee, de ambtsdragers, de organisatie, het instituut. Die laatsten kunnen mee voorwaarden scheppen voor het eigenlijke, maar zijn het eigenlijke niet.

Het eigenlijke is het *lichaam*, het lichaam van Christus, een opstandingsmens, een nieuwe mens / Adam temidden van de wereld. Met de gaven die ieder heeft, mag hij of zij binnen dat lichaam een cel zijn, een lid. Ontspannen, relaxed. Soms hard aan het werk, en soms ook even niet nodig. Zoals – om met Paulus te spreken – bijvoorbeeld een oog zijn taak vervult in het lichaam. En soms ook een tijd gesloten mag blijven, zonder dat de waarde ervan ter discussie staat. Of zoals een been zijn taak vervult, maar soms ook een tijd mag rusten zonder dat het hoeft te wanhopen aan eigen kunnen.

En dat er zo’n lichaam is in de wereld, heeft alles te maken met de geschiedenis die God met deze wereld heeft. Hij zoekt via zijn eerstgeboren volk Israel het contact met alle volkeren der aarde. Hij zoekt dus niet de kerk als ultiem doel, maar de mensheid.

Jezus belichaamt dat hele verlangen. Hij vertolkt als geen ander Gods bedoeling; staat als Eerstgeborene voor het hele eerstgeboren volk Israel in; heeft daarin het oog op alle volkeren; zoekt met zijn leven de verzoening tussen God en Israel en de volken. In deze ene mens gaat het om *alle* mensen.

Van deze belichaming is de kerk in principe, in de navolging, een gestalte. Naar buiten toe gericht, en uit op verzoening met elk ander. Een begin van die nieuwe samenleving tussen God, Israel en alle volken. Zonder krimp of kramp.

(1216 woorden)

(Ds. B. Gijsbertsen is predikant te Kampen, werkzaam als consultant, en secretaris van de Stichting Levensbeschouwingen in Dialoog naar een mondiaal ethos.)